

2.4. Біографічна інформація у просторі публічних бібліотек

Основним призначенням публічної бібліотеки є забезпечення користувачів вільним доступом до інформаційних ресурсів культурного і освітнього простору на локальному і глобальному рівнях. При цьому бібліотека стає необхідною складовою у реалізації двох фундаментальних соціальних функцій суспільства — сприяння особистісному розвитку людини і забезпечення міжпоколінної трансляції культури — через акумуляцію і збереження інформаційних ресурсів щодо досягнень людського духу в різних сферах життя, етнокультурної та історичної спадщини.

Бібліотеки відігравали величезну роль в житті людей у попередні історичні епохи. Так само й сьогодні, в умовах стрімкого збільшення потоків інформації та знань, роль бібліотек не втрачається. Проте суттєво змінюються форми взаємодії з читачем. Серед головних завдань сучасної публічної бібліотеки слід відзначити поєднання традиційних і новітніх інформаційних технологій в обслуговуванні читачів, що передбачає використання накопичених інформаційно-документних ресурсів на паперових та електронних носіях, забезпечення доступу до мережевої інформації. Все частіше бібліотекар з пропагандиста та зберігача книг перетворюється на певний «інформаційний навігатор», який допомагає зорієнтуватися читачеві у величезному інформаційному потоці.

Особливої популярності серед нинішніх читачів набула біографічна інформація, що обумовлено кількома причинами. По-перше, це загострення уваги до мікроісторії (розгляд минулого малих територій і популяцій з метою вивчення повсякденного життя та ментальності «маленької людини»). По-друге, впровадження комп'ютерних технологій у діяльність бібліотек. Електронні джерела біографічної інформації, так само як і друкованої, виступають джерелом відображення творчої, наукової та громадської діяльності особистості. Нині немає змоги видавати великими тиражами друковані джерела, а їх електронні версії, розміщені на сайтах бібліотек, дають можливість розширити коло потенційних користувачів.

Інтернет сприяє вільному доступу до значних масивів біографічної інформації.

Значна кількість публічних бібліотек має досвід розробки випусків серій біобібліографічних посібників. Для прикладу можна навести видання «Відомі діячі української книги», «Повернуті імена» Національної парламентської бібліотеки України. Останніми роками традиційний друкований бібліографічний ресурс органічно доповнюється електронним. Значного поширення в українському електронному просторі набуло формування порівняно невеликих за обсягом культурно-інформаційних ресурсів — на сайтах бібліотек, музеїв, архівів, громадських організацій і окремих краєзнавців-дослідників. Якщо на початковому етапі вони здебільшого формувалися й оновлювалися переважно до ювілеїв визначних діячів вітчизняної культури та пам'ятних дат, то нині ситуація відчутно змінюється: ця робота набуває все більше системного характеру, сприяє нагромадженню інформації, призначеній широкому колу читачів, особливо студентській та учнівській молоді.

Нині переважна більшість сайтів публічних бібліотек розміщують біографічні матеріали про вітчизняних діячів на своїх сторінках. Аналізуючи місце біографічних матеріалів у роботі сучасної публічної бібліотеки, варто розглянути окремо представлення біографічної інформації у кожному виді бібліотек. У дослідженні виділимо три групи — національні і державні наукові бібліотеки, обласні універсальні наукові бібліотеки та міські і районні бібліотеки. Потрібно розуміти, що вище згадані заклади мають зовсім різну організаційну та матеріальну базу і тому можливості їх розвитку і функціонування суттєво відрізняються.

На сайті Національної парламентської бібліотеки України (www.nplu.org/) виставлено проект «Культура України», до якого залучені фахівці регіональних бібліотек та наукових установ. Результатом їх роботи на листопад 2015 р. є електронна бібліотека «Культура України», що містить понад 6200 оцифрованих документів (монографій, нарисів, періодичних видань), а її фонд складається з чотирьох колекцій — «Теорія культури. Культурологія. Історія культури», «Мистецтво», «Етнографія» та «Заклади культури». Перша колек-

ція містить підрозділ «Персоналії», де розміщені видання, присвячені відомим українцям (Тарасу Шевченку, Михайлу Грушевському тощо). Новинкою сайту є рубрика «Українська бібліотечна енциклопедія». Вона, зокрема, містить статті про науковців, організаторів бібліотечної справи, бібліотечних фахівців-практиків минулого, діяльність яких вплинула на становлення та розвиток бібліотечної справи на територіях, що нині входять до складу України, а також про фахівців бібліотечної справи — наших сучасників. Пошук здійснюється за алфавітом, кожна персоналія містить досить розлогу біографічну довідку про особу, бібліографію її творів та літературу про неї. На листопад 2015 р. на сайті було розміщено 409 біографічних статей, і цей перелік постійно доповнюється.

На сайті Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського (www.dnprb.gov.ua) опубліковано електронні версії видань біобібліографічних серій «Видатні педагоги України та світу», «Академіки АПН України» та «Ювіляри АПН України», започатковано окремий структурований ресурс «Педагоги-новатори України». Вміщені в них біографічні статті здебільшого запозичені з відомих довідкових видань, проте трапляються й оригінальні матеріали, що є результатом плідної дослідницької роботи.

Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека України ім. В. Г. Заболотного (<http://www.dnabb.org/>) на власному сайті розміщує два типи біобібліографічних ресурсів: електронні версії бібліографічних покажчиків у розділі сайту «Ресурси бібліотеки» та окремий розділ «Видатні особистості». У розділі «Ресурси бібліотеки» є рубрика «Видання бібліотеки», де представлена серія бібліографічних покажчиків «Видатні зодчі України». Вона незначна за обсягом, але містить рідкісні оцифровані матеріали. У розділі сайту «Видатні особистості» подано невеличкі за обсягом біографічні довідки, які містять дати народження і смерті особи, її нагороди та внесок у будівництво та архітектуру.

Цікавим, інформативним та змістовним є сайт Державної бібліотеки України для юнацтва (<http://www.4uth.gov.ua/>). В окремому розділі електронного каталогу в рубриці «Персоналії» за прізвищем можна знайти біографічну інформацію про особу та перелік літератури, яку бібліотека може надати

читачу на замовлення. Розділ містить майже 14 тис. документів, які легко знайти та якими зручно користуватися.

Важливу роль у створенні і розповсюдженні біографічної інформації відіграють сайти обласних публічних бібліотек. Результати аналізу 23 сайтів обласних універсальних наукових бібліотек України станом на березень 2013 р. показали, що біобібліографічну інформацію в різних формах містять 20 з них (87 %). На сайтах деяких бібліотек є тільки перелік бібліографічних посібників, серед яких є й персональні, без доступу до їх текстів. Як приклад можна навести розміщення змістовних матеріалів біографічного характеру про діячів культури, присвячених відомим землякам, які поступово з'являються на сайтах Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки (www.ounb.lutsk.ua), Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки (www.biblioteka.uz.ua), Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Н. К. Крупської (www.library.donetsk.ua), Чернівецької обласної наукової бібліотеки імені Миколи Івасюка (блог відділу краєзнавства: www.magiabukoviny.blogspot.ua).

Як правило, біобібліографічні ресурси можна знайти у рубриках «Наші видання», «Видання», «Бібліографія», «Видавнича діяльність» тощо. Біографічна довідка на даних сайтах є досить типовою: дати народження та смерті діяча, основні дати його життя і діяльності або стисла біографія, перелік праць. Як приклад можна навести біобібліографічний словник Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки «Видатні країни», де за початковою літерою прізвища можна знайти біографічні відомості про особу та список літератури. За таким самим принципом побудований біобібліографічний словник «Выдающиеся деятели Луганщины» на сайті Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Горького. Окремим розділом на сайті можна знайти персональні рубрики, присвячені діячам краю, з вказуванням галузі, до якої вони відносяться. Пошук здійснюється за алфавітом. У біографічній статті досить стисло подано біографічні дані, нагороди, список літератури.

Переважає більшість біографічних довідок, які з'являються на сайтах бібліотек, приурочені до ювілею особи. Деякі бібліо-

теки видають цілі серії про ювіляра з прив'язкою його біографії до конкретного краю («Імена в історії Придніпров'я», «Література рідного краю», «Літературна Дніпропетровщина» Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Кирила і Мефодія (www.libr.dp.ua/); «Краєзнавці Донеччини», «Письменники-земляки» Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки; «Визначні вчені Івано-Франківщини» Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. Франка (www.lib.if.ua/); «Історики і краєзнавці Чернігівщини» Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (www.libkor.com.ua/). Варто зазначити, що персональні покажчики різняться між собою структурою, розміщенням, поданням інформації, тобто відсутня єдина методика підготовки матеріалу.

Розмірковуючи над місцем біографічної інформації у роботі районних та міських бібліотек, потрібно зауважити, що можливості їх дуже обмежені і проблема недофінансування є найактуальнішою. У публічних міських та районних бібліотеках України відбувається стабільний процес старіння фондів. Бібліотеки мають цілий пласт літератури 60–80 рр. ХХ ст., яка не користується попитом серед читачів, але залишається на полицях. Деякі з бібліотек і досі не мають власних сторінок в Інтернеті.

Проаналізуємо сайти публічних міських та районних бібліотек, які мають власні сторінки в мережі Інтернет. Більшість біографічних матеріалів можна знайти у краєзнавчих рубриках сайтів бібліотек. Так, на сайті Косівської центральної районної бібліотеки Івано-Франківської обл. (www.kosivlibrary.if.ua/) у літературно-мистецькій «Світлиці» працює краєзнавчий сектор. Тут влаштовуються книжкові виставки про край — його минуле та сьогодення, а також представлено експонати краєзнавчого характеру. Відкрито картотеки «Воїни УПА — косівчани», «Митці Косівщини», де можна ознайомитися з біографічними даними про певну особу. На сайті Центральної публічної бібліотеки м. Комсомольська Полтавської обл. (www.library-public.narod.ru/) у рубриці «Краєзнавство» наведені біографічні дані про видатні постаті краю. На сайті Долинської центральної районної

бібліотеки Івано-Франківської обл. (www.dcrb.net/) у рубриці «Видатні особистості Долинщини» розміщені біографічні довідки про видатних людей краю. Як правило, інформація розміщена за алфавітом і містить відомості про основні етапи життя особи, нагороди, відзнаки та діяльність особи, яка пов'язана з краєм.

Якщо проаналізувати частку біографічної літератури від загальної кількості книжок з книговидачі, які беруть читачі районних та міських публічних бібліотек, то вона складає приблизно 3 %. Причин такої ситуації кілька. По-перше, значна частина застарілої літератури у фондах сучасних бібліотек, що були надруковані в період панування радянського тоталітарного режиму і містять викривлену ідеологічну спрямованість. По-друге, недостатня кількість вузькопрофільних біографічних видань. По-третє, слабка інформованість читачів щодо незаслужено забутих, з певних причин, імен видатних діячів національної культури, а також виникнення значного спектру електронних ресурсів, доступних широкому загалу користувачів поза межами бібліотек.

Досить поширеним явищем для багатьох бібліотек є розміщення на своїх ресурсах віртуальних виставок, куди включені фрагменти статей, рецензій, есе, нарисів, листів: «22 березня — 55 років з дня смерті оперної співачки Лідії Липковської» Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки (www.library.cv.ua/), «Кислюк Віталій Степанович (1940–2014)» Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» (www.library.lp.edu.ua/), «Володимир Гжицький: прозаїк, драматург, перекладач» Бережанської центральної районної бібліотеки ім. Т. Шевченка Тернопільської обл. (www.lib.ber.te.ua/).

Підводячи підсумки, відзначимо, що бібліотеки пропонують своїм користувачам досить широкі можливості доступу до різноманітних джерел біографічної інформації, серед яких переважають біографічні матеріали, створені до ювілеїв видатних осіб, а також присвячені діячам літератури та мистецтва. Незважаючи на певну топологічну ентропію біографічної інформації, тобто розміщеність невеликими випадковими частинами у різних відділках, бібліотекарі намагають-

ся її упорядковувати та структурувати. Проте такі спроби є досить розрізненими і недостатньо обґрунтованими. Таким чином, бібліотека потребує більш чіткого регламентування своєї діяльності. На організаційно-управлінському рівні варіантом вирішення завдання упорядкування біографічних даних може стати створення відповідних функціональних структур бібліотеки. Також важливим кроком є створення веб-путівника на основі аналізу сучасних Інтернет-ресурсів сайтів публічних бібліотек.

1. *Бережанська* центральна районна бібліотека ім. Т. Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.lib.ber.te.ua/. – Назва з екрана.
2. *Блог* відділу краєзнавства Чернівецької обласної наукової бібліотеки імені Миколи Івасюка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.magiabukoviny.blogspot.ua. – Назва з екрана.
3. *Волинська* державна обласна універсальна наукова бібліотека імені Олени Пчілки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ounb.lutsk.ua. – Назва з екрана.
4. *Воскобойнікова-Гузева О. В.* Біобібліографічна діяльність у стратегії розвитку провідних бібліотек України: аналіз ресурсів відкритого доступу [Текст] / О. В. Воскобойнікова-Гузева // Укр. біографістика : зб. наук. праць. – Київ : НБУВ, 2012. – Вип. 9. – С. 197–214.
5. *Державна* наукова архітектурно-будівельна бібліотека України ім. В. Г. Заболотного [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dnabb.org/>. – Назва з екрана.
6. *Державна* бібліотека України для юнацтва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.4uth.gov.ua/>. – Назва з екрана.
7. *Державна* науково-педагогічна бібліотека імені В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dnpb.gov.ua. – Назва з екрана.
8. *Дніпропетровська* обласна універсальна наукова бібліотека ім. Кирила і Мефодія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.lib.dp.ua/. – Назва з екрана.
9. *Долинська* центральна районна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dcrb.net/. – Назва з екрана.
10. *Донецька* обласна універсальна наукова бібліотека імені Н. К. Крупської [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.library.donetsk.ua. – Назва з екрана.
11. *Закарпатська* обласна універсальна наукова бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.biblioteka.uz.ua. – Назва з екрана.
12. *Івано-Франківська* обласна універсальна наукова бібліотека імені І. Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.lib.if.ua/. – Назва з екрана.

13. *Косівська* центральна районна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kosivlibrary.if.ua/. – Назва з екрана.
14. *Краєзнавча* робота в бібліотеках України [Текст]: інформ. бюл. Вип. 22 / підгот.: В. П. Кисельова, О. В. Михайлова, І. В. Чеховська. – Київ : Вініченко, 2011. – 150 с.
15. *Науково-технічна* бібліотека Національного університету «Львівська політехніка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.library.lp.edu.ua/. – Назва з екрана.
16. *Національна* парламентська бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nplu.org/. – Назва з екрана.
17. *Трачук Л.* Сайти обласних універсальних наукових бібліотек [Текст] / Л.Трачук // Вісник Книжкової палати. – 2013. – № 9. – С. 1–3.
18. *Центральна* публічна бібліотека м. Комсомольська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.library-public.narod.ru/. – Назва з екрана.
19. *Чернівецька* обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.library.cv.ua/. – Назва з екрана.
20. *Чернігівська* обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.libkor.com.ua/. – Назва з екрана.